

A Kárpát-medence szecessziós építészetének turisztikai hasznosítási lehetőségei

Tourism utilization opportunities of Art Nouveau architecture in the Carpathian Basin

Szerzők: Tózsér Anett¹ – Rátz Tamara²

A tanulmány a Kárpát-medence szecessziós építészetének turisztikai hasznosítását vizsgálja, különös tekintettel Budapest, Szeged, Kecskemét, Pécs, Szabadka, Nagyvárad és Marosvásárhely kiemelkedő példáira. A kilenc félig strukturált interjúra épülő kutatás feltárja, hogy az elmúlt évtizedben miként alakult a szecessziós építészet turisztikai hasznosítása ezekben a városokban. A szakértők szerint a leghatékonyabb eszközök közé a tematikus városi séták, a kulturális programok és közösségi események – különösen a Szecesszió Világnapjához kapcsolódó rendezvények –, valamint a különféle digitális megoldások tartoznak, amelyek mind hozzájárulnak e gazdag építészeti örökség láthatóvá és vonzóvá tételéhez. A megszólaltatott szakemberek hangsúlyozzák továbbá az oktatásnak, a helyi közösségek bevonásának, valamint a kutatók és idegenvezetők közötti szoros együttműködésnek a jelentőségét a hiteles és fenntartható örökségbemutató elősegítésében.

The study examines the tourism-oriented utilization of Art Nouveau architecture in the Carpathian Basin, with particular emphasis on the outstanding examples found in Budapest, Szeged, Kecskemét, Pécs, Subotica, Oradea and Târgu Mureş. Based on nine semi-structured interviews, the research explores how the tourism use of Art Nouveau architecture has evolved in these cities over the past decade. According to the experts, the most effective tools include thematic city walks, cultural programmes and community events – especially those linked to the World Art Nouveau Day – as well as various digital solutions, all of which contribute to making this rich architectural heritage both visible and appealing. The interviewed specialists also emphasize the importance of education, community engagement, and close cooperation between researchers and tour guides in advancing the authentic and sustainable presentation of this heritage.

Beérkezett/Received: 2026. 03. 09. Elfogadva/Accepted: 2026. 05. 10.

Kulcsszavak: szecesszió, építészet, Kárpát-medence, turisztikai hasznosítás.

Keywords: Art Nouveau, architecture, Carpathian Basin, tourism utilization.

1. Bevezetés

1.1. A KÁRPÁT-MEDENCEI SZECESSZIÓS ÉPÍTÉSZET KUTATÁSÁNAK INDOKOLTSÁGA, EURÓPAI RELEVANCIA

A magyar építészetben a szecesszió jegyei az 1890-es években tűntek fel először és a századfordulós fénykort követően az 1910-es évek végére, az

első világháborúval a korszaka lezártnak tekinthető. A vasútépítés, a főváros gyors fejlődése és a polgármesterek tevékenysége révén a Magyar Királyságban is az érdeklődés homlokterébe került a városépítészet kérdése. Ehhez nagyban hozzájárultak az 1890-es években a Millennium fejlesztési és kiállítási feladatai, a párizsi világkiállításokon való részvétel, valamint a XX. század elején az új szerkezeti anyagok (így a vasbeton) használata és a népművészeti értékek felhasználásából eredő megújulás lehetősége is (GELLÉR 2004, VÁMOSSY 2016).

A mozgalom legfontosabb hazai mestere Lechner Ödön volt. Az általa, valamint követői

¹ kutatási főmunkatárs, vezető hivatali főtanácsos, Nemzetstratégiai Kutatóintézet, anett.tozser@nski.gov.hu, <https://orcid.org/0000-0001-5166-1106>

² tanszékvezető, főiskolai tanár, Kodolányi János Egyetem, tratz@kodolanyi.hu, <https://orcid.org/0000-0002-1500-6785>

és tanítványai által művelt magyaros szecesszió mellett, azzal részben párhuzamosan, a stílusnak többféle irányzata létezett: egyes hazai épületeken megfigyelhető a francia és a belga Art Nouveau, a német Jugendstil, a bécsi kortársak, vagy épp a korabeli skandináv és angol építészet hatása. Lechner elméleti és gyakorlati munkássága a korszak több meghatározó építészé, így Lajta Béla, vagy a Fiatalok csoportjának egyik fontos alakja, Kós Károly számára is kiindulópontot jelentett. További neves szecessziós stílusban alkotó építészek voltak többek között: Baumhorn Lipót, Jakab Dezső és Komor Marcell, Kőrössi Albert Kálmán, Magyar Ede, Márkus Géza, Medgyaszay István, Mende Valér, Quittner Zsigmond, Raichle J. Ferenc, Zrumeckzy Dezső (GALL 2002, GELLÉR 2004, SISA 2014, VÁMOSSY 2016, WIKIPÉDIA).

Ugyanakkor a szecesszió nemcsak az építészetben, hanem más művészeti ágakban is kiemelkedő képviselőket adott. A magyar szecessziós festészet egyik központja a gödöllői művésztelep volt, mindazonáltal Rippl-Rónai József, Gulácsy Lajos, Beck Ö. Fülöp, Körösfői-Kriesch Aladár képei is mutattak szecessziós vonásokat. Az iparművészet területén kiemelendő Kozma Lajos bútortervező és grafikus, Róth Miksa üvegfestő és mozaikművész korai munkássága, továbbá Thék Endre asztalosmester, Jungfer Gyula lakatosmester, valamint Zsolnay Vilmos keramikus és a Zsolnay-gyár tevékenysége (GELLÉR 2004).

Lechner Ödön, a magyar szecessziós építészet megteremtője több mint negyven műemléképületet hagyott ránk szerte az országban és a környező országokban is. A legjelentősebb öt szecessziós épülete 2008 óta szerepel az UNESCO hivatalos világörökségi várományos helyszíneinek listáján. A jelölés Lechner Ödön érett korszakának fő műveit tartalmazza, ezek az épületek: a kecskeméti Városháza, az Iparművészeti Múzeum, a kőbányai Szent László plébániatemplom, a Magyar Földtani Intézet és a Postatakarékpénztár épülete (SISA 2014, UNESCO VILÁGÖRÖKSÉG MAGYARORSZÁGON).

A Kárpát-medencei magyar szecessziós építészet gazdagságát és e témakör vizsgálatát alátámasztja az is, hogy több Kárpát-medencei magyar város, köztük Budapest, Szeged, Nagyvárad, Szabadka tagja az 1999-ben megalakult Szecessziós Városok Hálózatának (*Réseau Art Nouveau Network*). A szervezetnek olyan városok is a tagjai, mint például Bécs, Párizs, Brüsszel, Barcelona, Helsinki, Ljubljana, Palermo, Havanna, Riga. Az említett városok mind jelentős szecessziós örökséggel rendelkeznek. A szecessziós városok közötti együttműködésekben szerepet kap a szecessziós stílus kutatása, a kapcsolódó művészeti

emlékek megőrzése és az ismeretközlés egyaránt. A Szecesszió Világnapját magyar kezdeményezésre 2013 óta ünneplik a szervezet tagországában minden év júniusában. Ezen a napon múzeumi és városi sétákkal, tárlatvezetésekkel és előadásokkal várják a szecesszió iránt érdeklődőket. A hálózat tagjainak együttműködését 2013-ban az Europa Nostra zsűrijének különdíjszeretével értékelték. A Szecessziós Városok Hálózata 2014-ben elnyerte az Európa Tanács Kulturális Útvonalak címét is (RÉSEAU ART NOUVEAU NETWORK).

A Szecessziós Városok Hálózatának munkájára épülő Európai Szecessziós Útvonal (Art Nouveau European Route) azoknak a városi önkormányzatoknak és nonprofit szervezeteknek a szövetsége, amelyek elkötelezettek a szecessziós örökség nemzetközi népszerűsítése és védelme iránt. A kezdeményezés arra is törekszik, hogy tagjai megoszthassák egymással a műemlékek helyreállításával kapcsolatos tapasztalataikat, vonzó és figyelemfelkeltő programokat szervezzenek a közönség számára, és javaslatot dolgozzanak ki a fenntartható turizmus fejlesztésére (RÉSEAU ART NOUVEAU ROUTE).

1.2. A KUTATÁS CÉLJA ÉS MÓDSZEREI

A tanulmányban a Kárpát-medence magyar szecessziós településeinek sokaságából – a teljesség igénye nélkül – kiemeltük azokat a városokat, amelyek jelentős szecessziós épített örökséggel rendelkeznek, nevezetesen Budapestet, Szegedet, Kecskemétet, Pécsét, Szabadkát, Nagyváradot és Marosvásárhelyt. A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy a szecessziós stílus milyen szerepet tölt be e települések építészeti örökségében. A kutatás során azonosítottuk a turisták által legismertebb szecessziós építészeti értékeket, elemeztük, miként alakult a szecessziós építészet turisztikai hasznosítása az elmúlt évtizedben ezekben a városokban, valamint feltártuk, mely módszerek bizonyultak a leghatékonyabbnak a turisztikai célú hasznosításban. Elemzésünk kitért arra is, hogy ezek az épületek milyen szerepet töltenek be a városok kulturális életében és a közösségi terek formálásában.

A tanulmány alapjául kilenc félig strukturált interjú szolgált, amelyekben az érintett települések képviselői nyújtottak átfogó képet a helyi szecessziós épített örökségről. Az interjúalanyok között volt az Iparművészeti Múzeum Könyvtár és Adattár főosztályvezetője; a Szeged és Térsége Turisztikai Nonprofit Kft. ügyvezetője; a Szeged Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Fejlesztési Iroda Városrendezési Osztályának főépítészé; a Kecskeméti Katona József Múzeum

Képzőművészeti Osztályának vezetője; a Kecskemét Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala Humánszolgáltatási Iroda Közösségi Kapcsolatok Osztálya vezetője; a Baranya Vármegyei Kormányhivatal Állami Főépítészeti Iroda műemléki referense; a Szabadkai Városi Múzeum megbízott igazgatója; a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság elnöke; a marosvásárhelyi Visit Mures ügyvezető igazgatója.

2. A magyar szecessziós építészet

A magyar szecessziós építészet az Osztrák–Magyar Monarchia részét képező Magyar Királyságban a XIX–XX. század fordulóján meghatározó, a szecessziós művészethez kötődő, elsősorban magyar építészek által művelt, többféle művészeti és stílusirányzattól összeálló épített örökséget jelenti (GERLE et al. 1990, DÉRY–MERÉNYI 2020).

A századforduló művészete nem csak az új stílus melegágya volt, de gyökeresen új típusú művészet táptalaja is. Az alkotófolyamat újszerűsége a képző- és iparművészetben és az építészetben is megmutatkozott. A szecesszió a XIX–XX. század fordulójának rövid életű, ám felszabadult irányzata Európa-szerte, így a Magyar Királyságban is rányomta bélyegét a modern művészet minden területére. A nemzetközi stílusjegyeket hordozó historizáló és eklektikus irányzatok helyett – más művészeti ágakhoz hasonlóan – az építészek is arra törekedtek, hogy nemzeti stílust, egyedien magyar építészetet hozzanak létre, amely ugyanakkor a modern élet lendületét is kifejezi. Ehhez elsősorban a nemzeti hagyományokból és a népművészetből merítették ihletet (FUCSKÁR–FUCSKÁR 2021, BRUNNER–KESERŐ 2023, BALDAVÁRI 2025). Az új stílus építészeti emellett szívesen éltek a korszerű vas-, üveg- és kerámiagyártás anyagaival. A vas képlékenységét a természeti ornamentika céljaira használták, ennek mintáival ellensúlyozták a kő tömörségét. Az üveg sík felülete teret adott a vonal, a fény és a színek játéknak, a plasztikusan formálható és változatos színekben gyártható kerámia egyaránt különleges arculatot adott az épületek külsejének és belső tereinek (FUCSKÁR–FUCSKÁR 2021).

Budapest európai összehasonlításban is gazdag szecessziós műemlékekben, a város szecessziós állománya ezres nagyságrendű. Itt találhatók Lechner Ödön legfontosabb munkái: az Iparművészeti Múzeum, a Magyar Földtani Intézet székháza és a Postatakarékpénztár. A korszakra jellemző módon kiváló minőségű anyagokból, összművészeti alkotásként megformált épületek továbbá a Gresham-palota, az egykori Parisiana

Mulató, a Zeneakadémia, a Gellért Szálló és Gyógyfürdő (MORAVÁNSZKY 1998, GERLE et al. 1990, MORAVÁNSZKY 1998, SISA–WIEBENSON 1998, KOVÁCS–BATÁR 2012, SISA 2014, KOVÁCS 2021, RÁKOS et al. 2021).

Magyarországon a szecessziót elsősorban Lechner Ödön (1845–1914) nevével kapcsolják össze. Ő a legismertebb, legnagyobb hatású szecessziós építészünk, egyúttal a mozgalom magyaros irányzatának kezdeményezője. Historizáló tanultságú építészként a francia kora reneszánsz, a magyar népi díszítőművészet, valamint a közel-keleti és indiai architektúra elemeinek ötvözésével hozott létre sajátos formanyelvet. Az előregyártás és a kerámia építészeti alkalmazásának úttörője volt. Bár komolyabb állami elismerést és katedrát nem kapott életében, nagy hatást gyakorolt a korszak építészetére, elsősorban a fiatal pályakezdőkre. Tanítványai, követői közé sorolható Lajta Béla, Jakab Dezső, Komor Marcell, Málnai Béla, Kőrössi Albert Kálmán, Raichle J. Ferenc, Magyar Ede (VÁMOS 1970, VÁRALLYAY 2010, GERLE–CSÁKI 2013, SISA 2014, BRUNNER–KESERŐ 2023, CSÁKI 2024, BALDAVÁRI 2025, KULTURA.HU).

Lechner Ödön tevékenységének jelentős hatása volt az, hogy egyidejűleg számolta fel az eklektikus törekvéseket és tette népszerűvé a szecessziót mint nemzeti stílust. Követői a Magyar Királyság egész területén voltak. A Lechner-iskola a Felvidéktől a Bácskáig és Erdélyig több középületet hagyott maga után. Ekkor épült például szecessziós stílusban a kiskunfélegyházi, a szabadkai és a marosvásárhelyi városháza. Az úri középosztály körében divatossá vált a szecesszió, ennek hatására a mezővárosokban élő tehetősebb polgárság igyekezett utánozni őket. Temesváron, Marosvásárhelyen, Kiskunfélegyházán, Kecskeméten, Tiszakécskén, Kiskunhalason több szecessziós lakóházat találunk (GELLÉR 2004, BEDE 2012).

A szecesszió időszakában több ezer épületet emeltek az akkori Magyarország területén és sok közülük komoly művészeti értéket képvisel. A tanulmányban kiemeltünk a szecessziós építészet szempontjából hét jellegzetes települést (Budapest, Szeged, Kecskemét, Pécs, Szabadka, Nagyvárad, Marosvásárhely) az akkori Magyarország területéről, melyek szecessziós épületei ráirányítják a figyelmet a magyar szecessziós építészet gazdagságára (GELLÉR 2004, BEDE 2012).

3. A turisták által legismertebb szecessziós épületek

Az építészeti örökség turisztikai vonzereje nagyban függ az elérhetőségtől, a belső terek látogathatóságától, valamint a szervezett programoktól és

kommunikációtól. Azok az épületek a leglátogatottabbak, amelyek folyamatosan nyitva állnak a közönség előtt.

Budapesten a szecessziós épületek közül leginkább azok vonzzák a látogatókat, amelyek frekventált, könnyen megközelíthető helyen állnak, mint például a Gellért Gyógyfürdő (Hegedűs Ármin, Sebestyén Artúr és Sterk Izidor, 1909-1918), bár ez utóbbi felújítások miatt jelenleg nem látogatható belülről. Ezzel szemben a kevésbé ismert, vagy nehezebben hozzáférhető műemlékek, mint a Postatakarékpénztár (Lechner Ödön, 1899-1901), jóval kevesebb figyelmet kapnak. A látogatottságot hatékony népszerűsítéssel és a belső terek megnyitásával lehet növelni, aminek jó példája a Ráth György-villa (Unger Emil, 1871) állandó kiállítása, amely rendszeresen látogatható.

Hasonló tendencia figyelhető meg más városokban is. Szegeden a rendszeresen látogatható Reök-palota (Magyar Ede, 1906-1907), az Új Zsinagóga (Baumhorn Lipót, 1900-1903) és a Víztorony (Zielniskzi Szilárd, Korb Flóris és Giergl Kálmán, 1903-1904) a legnépszerűbbek.

Kecskeméten a Városháza (Lechner Ödön és Pártos Gyula, 1893-1896) és a Cifrapalota (Márkus Géza, 1902-1903) vonzza a figyelmet, utóbbi a szecessziós népi motívumok miatt is különleges.

A Zsolnay Kulturális Negyed Pécs jól elkülöníthető, önálló kulturális egysége, amely gazdag szecessziós építészeti örökséggel és művészeti értékkel bír. Kiemelkedő része a több mint hétszáz darabból álló Gyugyi-gyűjtemény, amely a Sikorski házban (Sikorski Tádé, 1883-1887) kapott helyet, a negyedben elsőként felújított épületben. A Mattyasovszki ház (Köves Emil, 1910) ma a Bóbita Bábszínház otthona, szintén fontos látványosság és közösségi tér.

Szabadkán a legismertebb épületek – a Városháza (Komor Marcell és Jakab Dezső, 1907-1910), a Raichle-palota (Raichle Ferenc, 1903-1904) és a Zsinagóga (Komor Marcell és Jakab Dezső, 1900-1902) – a helyiek és a turisták körében is kiemelt helyet foglalnak el.

Nagyváradon a Fekete Sas palota (Komor Marcell és Jakab Dezső, 1907-1908) a legismertebb szecessziós épület, de egyre nagyobb figyelmet kap a Darvas–La Roche-ház (Vágó László és

1. táblázat

A turisták által legismertebb szecessziós épületek eredeti és jelenlegi funkciói

Épület	Eredeti funkció	Jelenlegi funkció
Gellért Gyógyfürdő (Budapest)	Fürdő – luxus pihenés	Fürdő – gyógyászati központ (jelenleg felújítás alatt áll)
Reök-palota (Szeged)	Lakóház	Összművészeti központ
Új Zsinagóga (Szeged)	A szegedi zsidó közösség hitéletének központja	A szegedi zsidó közösség hitéletének központja
Víztorony (Szeged)	Víztorony	Víztorony és turisztikai látványosság (kiállítóhely, kilátótorony)
Városháza (Kecskemét)	Közigazgatási, városvezetési központ	Közigazgatási, városvezetési központ és turisztikai látványosság (látogatóközpont, várostörténeti kiállítás, rendezvényhelyszín)
Cifrapalota (Kecskemét)	Többfunkciós bérlőház (lakások, üzletek, kaszinó)	Kecskeméti Katona József Múzeum kiállítóhelye, Kecskeméti Képtár, rendezvényhelyszín
Sikorski ház (Pécs)	Lakóház	Kiállítóhely (Gyugyi-gyűjtemény)
Mattyasovszki ház (Pécs)	Lakóház	Bóbita Bábszínház
Városháza (Szabadka)	Közigazgatási, városvezetési központ	Közigazgatási, városvezetési központ és turisztikai látványosság (vezetett túrák az épületben, kilátótorony)
Raichle-palota (Szabadka)	Lakóház	Kortárs Galéria
Zsinagóga (Szabadka)	A szabadkai zsidóság hitéletének központja	A szabadkai zsidóság hitéletének központja, kulturális események, koncertek helyszíne
Fekete Sas palota (Nagyvárad)	Kulturális és szórakoztató központ, szálloda és vendéglátás, irodák, kereskedelmi központ, közösségi tér	Kulturális és szórakoztató központ, szálloda és vendéglátás, irodák, kereskedelmi központ, közösségi tér
Darvas–La Roche-ház (Nagyvárad)	Lakóház	A város szecessziós múzeuma
Moszkovits Miksa-palota (Nagyvárad)	Lakóház	Lakóház és kereskedelmi funkció (üzletek, kávézó, étterem)
Kultúrpalota (Marosvásárhely)	Kulturális és közművelődési központ	Kulturális központ és közösségi tér
Városháza (Marosvásárhely)	Közigazgatási, városvezetési központ	Közigazgatási, városvezetési központ, látogatható torony

Forrás: saját kutatás

Vágó József, 1909-1910), amely a város szecessziós múzeuma, valamint a Moszkovits Miksa-palota (íjf. Rimanóczy Kálmán, 1904-1905), amely feltűnő megjelenésével vonzza a figyelmet.

Marosvásárhelyen a Kultúrpalota (Komor Marcell és Jakab Dezső, 1911-1913) és a Városházatorony (Komor Marcell és Jakab Dezső, 1905-1906) képviselnek kiemelkedő kulturális-turisztikai értéket.

A szecessziós épületek jellegzetessége a többfunkciós használat, melynek keretében turisztikai, kulturális, hitéleti és közigazgatási célokat egyaránt szolgálnak. Többek között múzeumok, kiállítóterek, kulturális központok (például a szegedi Reök-palota vagy a pécsi Zsolnay Kulturális Negyed), szálláshelyek (például a nagyváradi Fekete Sas palota), fürdők (például a Gellért Gyógyfürdő), kulturális intézmények (például a marosvásárhelyi Kultúrpalota) és hitéleti helyszínek (például a szabadkai Zsinagóga) működnek bennük. Egyes épületek, mint a szabadkai és a kecskeméti Városháza, egyszerre töltenek be közigazgatási és turisztikai funkciót (1. táblázat).

4. A szecessziós építészet turisztikai hasznosítása

A kutatás során vizsgáltuk, hogy milyen módon valósult meg a települések szecessziós építészetének turisztikai célú hasznosítása az elmúlt évtizedben. Elsőként azonban az építészeti turizmus jellemzőit mutatjuk be röviden.

4.1. AZ ÉPÍTÉSZETI TURIZMUS

Az építészet fontos szerepet tölt be a desztinációk vonzóképeségének növelésében. A turisták gyakran azonosítják a desztinációkat a meghatározó épületeikkel. Az építészeti turizmus a kulturális turisztikai termékformák között szerepel, amely esetében a látogatók fő motivációja az épületek és egyéb építészeti alkotások megtekintése, és a desztináció építészeti értékei kulcsfontosságúak az emlékezetes turisztikai élmény kialakításában. Bár az építészeti séták elsősorban a céltudatos kulturális turistákat vonzzák, egy desztináció épített öröksége jelentős hatással van az általános látogatói élményre is (MICHALKÓ 2005, OCKMAN-FRAUSTO 2005, DE RIDDER-VANNESTE 2020).

Az építészet nem csupán a fizikai tér alakítását jelenti, hanem a kulturális termelés és fogyasztás aktív részesévé is válik. Az épületekben alkotásokat mutatnak be, kiállításokat, kulturális eseményeket rendeznek, amelyek nemcsak kulturális élményt nyújtanak, hanem gazdasági bevételt is generálnak. Éppen ezért az építészetet olyan szempontból is

szükséges értékelni, hogy miként használják fel az építményeket a társadalmi és kulturális tevékenységek ösztönzésére, valamint gazdasági előnyök megteremtésére. Az ikonikus építészet gyakran központi eleme városrehabilitációs projekteknek, amelyek célja nemcsak a fizikai környezet megújítása, hanem a kulturális és gazdasági élet fellendítése is. Bár az ilyen projektekkel kapcsolatos gazdasági előnyökről eltérő vélemények léteznek, az építészetre helyezett fókusz mindenképpen hozzájárul a turizmus fejlődéséhez. Az ikonikus épületek izgalmas látványosságokká válnak, amelyek új látogatókat vonzanak és gazdasági lehetőségeket alakítanak ki a települések számára (MURATOVSKI 2012, EVANS et al. 2013, SCERRI et al. 2018).

Az attraktív narratívákat alkalmazó marketingkommunikáció segíthet felhívni a figyelmet és növelni az érdeklődést a desztináció épített öröksége iránt. A desztináció marketingtevékenységéért felelős szervezeteknek kulcsszerepük van az épített örökség turisztikai látványosságként való népszerűsítésében: míg a speciális érdeklődésű látogatók a kifejezetten számukra vonzó niche látványosságokat és szolgáltatásokat keresik, a legtöbb városnéző turista általában csak akkor fedez fel bizonyos témákat a tartózkodása során, ha az kötelezően megtekintendő látnivalóként jelenik meg, vagy egyértelműen szerepel a desztináció márkájában szlogenként vagy logóként (RÁTZ 2017, 2020, TÓZSÉR 2019, 2020, PAPP-VÁRY et al. 2020).

Az épített örökség megtekintése akkor válhat vonzó programmá, ha a bemutatásuk során az interpretációs eszközök széleskörű választékát alkalmazzák, így minél több élményt kínálva a látogatóknak. Ez lehetőséget biztosít számukra, hogy átéljék a különböző történelmi időszakokat, új ismereteket sajátítsanak el, miközben teret adnak a kreativitásnak is. Az épület megtekintése nemcsak magának az épületnek és a hozzá kapcsolódó információknak, hanem az épület és a környezetének élményszerű, interaktív felfedezését is magában foglalja. Az élményszerű bemutatás fontosságát olyan örökségturizmusban megfigyelhető keresleti trendek is alátámasztják, mint a tapasztalt, jól tájékozott turisták számának növekedése, valamint a desztinációban való rövidebb tartózkodás, ami miatt a látogatók többféle és intenzív élményt keresnek (BODNÁR et al. 2017, GÁSZNÉ 2021, WIRTH-KÖBLI 2024).

4.2. A SZECESSZIÓS ÉPÍTÉSZET TURISZTIKAI HASZNOSÍTÁSA

A turisztikai hasznosítás sikeres gyakorlata tehát azon alapul, hogy a települések épített örökségét élményszerűen és hitelesen mutatják be a

lakosságnak és a turistáknak. Ennek lényeges elemei a tematikus városi séták, amelyek során a résztvevők nemcsak az épületek látható értékeivel ismerkedhetnek meg, hanem azok történetével, alkotóival és az adott helyszínekhez kötődő érdekességekkel, anekdotákkal is. A program különlegességét növeli, ha a látogatók olyan zárt vagy ritkán látogatható épületekbe is bepillantást nyerhetnek, amelyek máskor nem hozzáférhetők. A programok hatékonyságát növeli, ha az épületek rendszeresen nyitva állnak, és a látogatók számára többféle formában kínálnak élményt, például kiállítások, vezetett túrák, interaktív programok vagy családi foglalkozások révén.

A Szecesszió Világnapja jelentős esemény a települések életében, hiszen lehetőséget nyújt a helyi építészeti örökség bemutatására és széles körű népszerűsítésére. Az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy ezek a programok kiemelik a szecessziós épületek történetét és értékeit, így a látogatók mélyebb és alaposabb ismeretekhez juthatnak. A rendezvények kínálata – koncertek, vezetett túrák, tematikus sétaútvonalak és interaktív foglalkozások – minden korosztály számára élményszerűvé teszi a részvételt. Emellett a programok aktívan bevonják a helyi közösségeket, civil kezdeményezéseket és intézményeket, erősítve ezzel a társadalmi összetartást.

A digitális eszközök további lehetőségeket biztosítanak a tudás átadására: online adatbázisok, interaktív térképek, QR-kódok és rövid kisfilmek révén a látogatók önállóan is felfedezhetik az épületeket, még akkor is, ha személyesen nem vesznek részt vezetett sétán. Ezzel párhuzamosan a közösségi kommunikáció – weboldalak, közösségi média és promóciós kisfilmek – folyamatosan tájékoztatja és bevonja az érdeklődőket, növelve az épített örökség ismertségét és vonzerejét.

Szakértői vélemények szerint hosszú távon elkerülhetetlen, hogy olyan generáció nőjön fel, amely értékeli az egyediség és a minőség szerepét az építészetben. A szecesszió üzenete ma is érvényes: az igényes, személyre szabott téralakítás értékeivel szemben az uniformizált, tömeggyártott környezet egyre kevésbé tud valódi élményt nyújtani. Az oktatási dimenzió ezért szintén kiemelt szerepet kap: iskolai csoportok bevonása, tematikus foglalkoztató anyagok, játékos tanórák és programok révén a fiatal generáció is megismerheti és értékelheti a kulturális örökséget. Ez hosszú távon hozzájárul ahhoz, hogy a látogatók – legyenek helyiek vagy turisták – ne csupán fogyasztói, hanem tudatos értékelői és védelmezői legyenek az épített környezetnek.

A szemléletformálás azonban nemcsak az oktatásban, hanem a helyi közösségek bevonásában is

kulcsfontosságú. A szecesszió jelentőségének széles körű megismertetéséhez szükséges az épületek lakóinak és a civil kezdeményezéseknek az aktív részvétele, hiszen ez erősebb társadalmi támogatottságot biztosít, és előbb kapcsolatot teremt a város építészeti örökségével.

Több szakember rámutatott, hogy a turisztikai programok hitelessége nagymértékben a kutatók és az idegenvezetők közötti szoros és folyamatos együttműködéstől függ. Jelenleg azonban ez az együttműködés még nem teljes körű a szakértői vélemények szerint, pedig kiemelten fontos lenne: lehetőséget teremtene arra, hogy a látogatók megbízható, szakmailag ellenőrzött információkhoz jussanak, miközben hozzájárulna a pontatlan városi legendák vagy félreértelmezett adatok terjedésének megelőzéséhez. Ezen kívül szükség lenne a kulturális és a turisztikai szféra, az idegenvezetők szorosabb együttműködésére is például közös konferenciák, szemináriumok vagy szakmai utak révén, hogy a kulturális és turisztikai területek hatékonyabban kapcsolódjanak egymáshoz, ezáltal mélyebben megismerjék és támogassák egymás tevékenységét.

Az egyik interjúalany felhívta a figyelmet arra is, hogy gyakran felmerül a kérdés: miért nincs Magyarországon Lechner Ödönnek vagy Kós Károlynak szentelt múzeum, miközben más országokban – például Brüsszelben vagy Ljubljanában – a jelentős építészek életművét külön intézmények őrzik. Magyarországon e téren a Róth Miksa Emlékház emelhető ki. Emellett létezik a Medgyaszay Családi Emlékhely, amely teljesen önfenntartó és a látogatás lehetősége a család döntésétől függ. Mindezek mellett azonban szükség lenne olyan múzeumra vagy további kiállítóhelyekre, amelyek egy-egy építész életművét és szellemi örökségét mutatják be.

Egy szakértő szerint érdemes lenne elérni, hogy Magyarország és a Kárpát-medence szecessziós öröksége része legyen a barcelonai Európai Szecessziós Utak Hálózatának. Ennek előfeltételeként célszerű lenne létrehozni egy *Kárpát-medencei magyar szecessziós útvonalat*, amely Budapest mellett a vidéki és a határon túli települések szecessziós építészetét is bemutatja, így egy átfogó, egységes útvonal jöhetne létre a régió örökségének bemutatására.

A szakértői vélemények alapján megállapítható, hogy a települések szecessziós épületeinek turisztikai hasznosítása komoly potenciállal bír és több sikeres példa is igazolja ennek eredményességét. A szakértők által megfogalmazott kritikai észrevételek is építő jellegűek, céljuk a további fejlesztések előmozdítása és a turisztikai hasznosítás hatékonyságának növelése. A továbbiakban bemutatjuk,

milyen tapasztalatokat fogalmaztak meg az interjúalanyok a vizsgált települések szecessziós épületeinek turisztikai hasznosításával kapcsolatban.

A budapesti szakember véleménye szerint a főváros építészeti örökségét bemutató tevékenységek jelenleg meglehetősen széttörödezettek, az intézményi és civil kezdeményezések gyakran ad hoc módon valósulnak meg, átfogó stratégia ritkán áll mögöttük. Fontos szerepet kapnak azonban az Iparművészeti Múzeum által szervezett „A Szecesszió Fesztiválja” és a Szecessziós Magazin konferenciái, amelyek összefogást és rendszeres figyelmet biztosítanak. Kiemelten fontosak a tematikus városi séták és múzeumi vezetett túrák, amelyek révén a látogatók mélyebb ismeretekhez juthatnak. Hiányzik azonban a művészettörténész kutatók és a turisztikai szakemberek (kiemelten az idegenvezetők) együttműködése a szakember véleménye szerint.

Szeged szecessziós öröksége a város turisztikai kínálatának egyik legfontosabb pillére. Ennek főbb képviselői a Reök-palota, az Új Zsinagóga és a Víztorony, amelyek kiemelt szerepet kapnak a TDM szervezet tematikus sétáin és vezetett túráin. A Reök-palota művészeti központként kiállításokkal, kulturális programokkal és aktív online jelenléttel járul hozzá a város szecessziós hagyományának megőrzéséhez. Az Új Zsinagóga és a Víztorony egész évben látogathatók, értékeiket többnyelvű vezetések, digitális tartalmak segítségével ismerhetik meg az érdeklődők. A Szecesszió Világnapjához, a Kulturális Örökség Napjaihoz és más jeles alkalmakhoz vagy intézményesített programokhoz kapcsolódó ingyenes séták minden évben érdeklődésre tartanak számot, hiszen ilyenkor olyan épületek is megnyílnak, amelyek máskor nem látogathatók. A TDM szervezet turisztikai felületein rendszeresen bemutatja ezeket a helyszíneket, és kisfilmekkel, promóciós anyagokkal is erősíti Szeged szecessziós arculatát. A programok a helyiek és a turisták számára egyaránt vonzóak, a város marketingtevékenységében, fesztiváljaiban és oktatási programjaiban is megjelennek.

Kecskemét szecessziós középületei – köztük a Városháza, a Cifrapalota, a Katona József Gimnázium és a Református Újkollégium – nem csupán rendeltetésük szerint töltenek be fontos szerepet, hanem a város épített örökségének is meghatározó értékei. A Lechner Ödön és Pártos Gyula tervei alapján épült Városháza a közigazgatás és a városi identitás szimbóluma, felújítása után látogatóközponttal és kávéházzal bővült, rendezvények és koncertek helyszínévé is szolgált, miközben művészeti értékei évente több ezer látogatót vonzának. A Márkus Géza tervezte Cifrapalota múzeumi központként működik, állandó és időszakos

kiállítások, konferenciák és közösségi rendezvények helyszíne. A Komor Marcell és Jakab Dezső által tervezett Iparos Otthon napjainkban Ifjúsági Otthonként funkcionál a Hírös Agóra részeként. A felújított tükörtermével és társalgójával megőrizte történelmi karakterét, miközben kulturális és közösségi programok helyszínévé működik. A város turisztikai kínálatát a Tourinform Iroda nyári városnéző sétái erősítik, bemutatva a szecessziós épületeket és a főtér templomait.

Pécsett a Zsolnay Kulturális Negyed példája mutatja, hogy a szecessziós örökség és a kulturális élet összekapcsolásával egész évben kiegyensúlyozott látogatottság érhető el. A negyed a városközpont közelében, önálló kulturális pólusként létezik, ahol fesztiválok, családi programok és egyetemi jelenlét élettel töltik meg a helyet. Városi séták és előadások szintén segítik az építészeti értékek megismertetését.

Szabadka szecessziós öröksége a város egyik legfőbb vonzerejét képezi. 2013 óta hivatalosan is a „szecesszió városaként” tartják számon és azóta minden évben aktívan részt vesz a szecesszió világnapja eseményeiben. A Városháza az eredeti belső terei és tornya révén fontos építészeti értéket képvisel, ahol a Szabadkai Városi Múzeum munkatársai vezetett túrákon mutatják be az épület történetét és jelentőségét. A Raichle-palota kortárs galériával, műhelymunkákkal és tematikus tárlatvezetések sorozatával mutatja be a szecesszió stílusjegyeit. Szabadka Zsinagógája a felújítást követően a város egyik meghatározó kulturális helyszíne lett, ahol a látogatók koncerteken és a kiemelt turisztikai alkalmakhoz kapcsolódó ingyenes programokon vehetnek részt. A városi tematikus sétaútvonal többek között ezeknek az emblemikus épületeknek az érintésével kínál interaktív betekintést a szecesszió örökségébe. Ezzel párhuzamosan oktatási programok és gyermekfoglalkozások segítségével a fiatal generációk számára is élményszerűvé teszik a stílus megismerését. Szabadka identitásában a szecesszió mára élő, inspiráló kulturális értéknek jelenik meg, amely nemcsak az épített örökség bemutatásában, hanem a város éttermeiben, kulturális tereiben és civil kezdeményezéseiben is visszaköszön.

Nagyvárad az utóbbi években egyre vonzóbb turisztikai célponttá vált, a vendégéjszakák száma mára meghaladja a helyi lakosság számát és az egynapos látogatások is jelentősen növelik a város forgalmát. A városban a Szecesszió Világnapja kiemelkedő esemény, amely a szecessziós örökségre irányítja a figyelmet. A kétnapos rendezvény során a Fekete Sas palota és más ikonikus épületek megnyílnak a nagyközönség előtt, videóvetítésekkel, fényinstallációkkal és beltéri programokkal

idézve meg a város történetét. Többnyelvű vezetett séták során a résztvevők nemcsak kívülről tekinthetik meg a szecessziós épületeket, hanem betekintést nyerhetnek azok belső tereibe is.

Marosvásárhely kulturális központja a Kultúrpalota, ennek ellenére a látogatottsága jóval alacsonyabb, mint a város legnépszerűbb turisztikai célpontjáié, a Marosvásárhelyi Állatkerté. A Városházatorony – amely hivatalosan a Kultúrpalota része – panorámás kilátást kínál, azonban a szervezési és kommunikációs lehetőségek korlátozottsága miatt látogatottsága jelenleg nem éri el a benne rejlő potenciált és nyitvatartása sem mindig kiszámítható. A helyi szervezetek tematikus sétákat és épületbemutató túrákat szerveznek, például a Kulturális Örökség Napjai és a Turizmus Világnapja alkalmából, illetve szecessziós konferenciákon vesznek részt. Ugyanakkor a városban még nem alakult ki a rendszeres, mindennapi programstruktúra és a történeti épületek bemutatása sem kapcsolódik egységesen, így Marosvásárhely turisztikai potenciálja nincsen teljesen kihasználva.

5. Összefoglalás

A tanulmány kiemelte a jelentősebb szecessziós örökséggel bíró városokat, köztük Budapestet, Szegedet, Kecskemétet, Pécsset, Szabadkát, Nagyváradot és Marosvásárhelyt. Budapest különösen gazdag szecessziós örökségben, ugyanakkor a stílus markánsan formálta az előbb említett városok építészeti arculatát is, ami jól szemlélteti a magyar szecesszió sokrétűségét és Kárpát-medencei jelentőségét.

Vizsgálatunk során elemeztük a szecessziós építészeti turisztikai hasznosításának formáit az érintett településeken, valamint feltártuk ezen épületek jelentőségét a városok kulturális és közösségi életének alakításában. A kutatás képet nyújt a vizsgált Kárpát-medencei magyar városok szecessziós építészeti örökségéről, valamint annak turisztikai jelentőségéről.

A tanulmányban kilenc félig strukturált interjú eredményeit használtuk fel, amelyek révén a vizsgált városok szecessziós örökségéről és annak hasznosításáról átfogó, helyi tapasztalatokon alapuló képet kaptunk.

Az építészeti örökség turisztikai vonzerejét nagymértékben befolyásolja az elérhetőség, a belső terek látogathatósága, valamint a szervezett programok és a kommunikáció. A folyamatosan nyitva álló épületek a leglátogatottabbak, mivel a közönség könnyen hozzáférhet értékeikhez. Budapesten a Gellért Gyógyfürdő és a frekventált helyen álló szecessziós épületek vonzzák a legtöbb látogatót,

míg a kevésbé ismert vagy nehezen megközelíthető helyszíneken található épületek jóval kevesebb figyelmet kapnak. A látogatottság növelhető a belső terek megnyitásával és tudatos népszerűsítéssel, amire példaként szolgál a Ráth György-villa állandó kiállítása. Szegeden a rendszeresen látogatható Reök-palota, az Új Zsinagóga és a Víztorony a legnépszerűbbek. Kecskeméten a Városháza és a Cifrapalota emelkedik ki, utóbbi különösen a szecessziós népi motívumok miatt. Pécsen a Zsolnay Kulturális Negyed önálló szecessziós egységként vonzza a közönséget, kiemelkedő látnivalói a Gyógyi-gyűjtemény és a Mattyasovszki ház, amely a Bóbita Bábszínháznak is otthont ad. Szabadkán a Városháza, a Raichle-palota és a Zsinagóga számítanak a leglátogatottabb helyszíneknek. Nagyváradon a Fekete Sas palota, a Darvas-La Roche-ház és a Moszkovits Miksa-palota, míg Marosvásárhelyen a Kultúrpalota képvisel jelentős kulturális-turisztikai értéket.

A szecessziós örökség ma niche kulturális turisztikai termékként vonzza a célzott érdeklődőket, miközben az építészeti értékek a desztinációk általános látogatói élményét is gazdagítják.

A szecessziós épületek sikeres turisztikai hasznosításának alapja, hogy az épített örökséget élményszerűen és hitelesen mutatják be, például tematikus városi séták, múzeumi vezetett túrák, interaktív programok és ritkán látogatható épületek bemutatása révén. A Szecesszió Világnapja mellett más kiemelt események – mint például az Idegenvezetők Világnapja, a Kulturális Örökség Napjai, a Turizmus Világnapja – fontos szerepet töltenek be a közönség bevonásában, a helyi közösségek és civil szervezetek aktivizálásában, valamint az építészeti értékek széles körű bemutatásában. A digitális eszközök – online adatbázisok, interaktív térképek, QR-kódok – és a közösségi kommunikáció további lehetőséget biztosítanak arra, hogy a látogatók önállóan is felfedezhessék és mélyebben megismerhessék a városok építészeti értékeit.

Budapest építészeti örökségének bemutatása során az intézményi és civil kezdeményezések gyakran önállóan, spontán módon valósulnak meg és ritkán illeszkednek egy átfogó, összehangolt stratégiai keretbe. Ebben a környezetben kiemelt jelentőségűek a Szecesszió Világnapjához kapcsolódó események és az Iparművészeti Múzeum által szervezett „A Szecesszió Fesztiválja”, amelyek valódi összefogást teremtenek. A vidéki városokban és a külhoni magyar településeken szintén jelentős a világnapi rendezvények szerepe, hiszen ezek a helyi kulturális életet és a turisztikai kínálatot egyaránt gazdagítják.

A fővárosban továbbra is fontos szerepet töltenek be a tematikus városi séták és a múzeumi

vezetett tûrâk, amelyek révén a látogatók részletesebb, mélyebb ismeretekhez juthatnak az építészeti örökségrõl. A vidéki és határon túli városok szintén jól példâzzák a szecessziós építészet turisztikai hasznosításának lehetőségeit: a városi séták, a kiállítások, az interaktív foglalkozások és a fesztiválok élményszerûen mutatják be a stílus értékeit, miközben hozzájárulnak a közösségi tudat erősítéséhez.

A szecessziós épületek turisztikai hasznosításáról szóló interjúk alapján a szakemberek javasolják olyan múzeum vagy állandó kiállítások létrehozását, amelyek bemutatják a kiemelkedõ építészeti példák, például Lechner Ödön és Kós Károly életmûvét. Fontosnak tartják továbbá a nemzetközi együttmûködések és az átfogó tematikus útvonalak – például a *Kárpát-medencei szecessziós útvonal* – kialakítását, amelyek elõsegítenék a szecessziós örökség szélesebb körû megismertetését és turisztikai potenciáljának teljesebb hasznosítását. Emellett szükségesnek látják a kutatók, mûvészettörténészek, kulturális és turisztikai szakemberek közötti szorosabb együttmûködést, valamint a fiatal generáció érdeklõdésének tudatos formálását és bevonását a szecessziós épített örökség megismerésébe.

Felhasznált irodalom

- BALDAVÁRI E. (2025): *A szecessziós építészet tendenciái Kõrössy Albert Kálmán életmûvének keresztmetszetében*. Doktori (PhD) értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Történelemtudományi Doktori Iskola, Budapest.
- BEDE B. (2012): *Magyar szecessziós építészet*. Corvina Kiadó Kft., Budapest.
- BODNÁR D. – JÁSZBERÉNYI M. – ÁSVÁNYI K. (2017): Az új muzeológia megjelenése a budapesti múzeumokban. *Turizmus Bulletin*. 17(1-2). pp. 45–55. DOI: 10.14267/TURBULL.2017v17n1-2.5
- BRUNNER A. – KESERÛ K. (2023): *Felfedezõ utak = Routes of Discovery: Szecessziós épületornamentika a vidéki Magyarországon = Art Nouveau Architectural Ornaments in the Hungarian Countryside*. Holnap Kiadó, Budapest.
- CSÁKI T. (2024): *Lajta Béla 150 – Budapesti épületsorsok. Béla Lajta 150 – Fates of Budapest Buildings*. Budapesti Történeti Múzeum, Budapest.
- DE RIDDER, K. – VANNESTE, D. (2020): Tourism Development Through Landscape Theming: Exploring Art Nouveau Experiences in Brussels. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*. 6(2). pp. 45–54. DOI: 10.5281/zenodo.3841187
- DÉRY A. – MERÉNYI F. (2020): *Magyar Építészet 1867-1945*. Urbino Kft., Budapest
- EVANS, J. – BRIDSON, K. – MINKIEWICZ, J. (2013): *Branding the Arts: Demonstrating Impact – Four Case Studies of Public Art Museums*. Melbourne Business School, Melbourne.
- FUCSKÁR Á. – FUCSKÁR J. A. (2021): *Magyar szecesszió*. Kossuth Kiadó, Budapest.
- GALL A. (2002): *Kós Károly mûhelye*. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó Kft., Budapest.
- GÁSZNÉ BÓSZ B. (2021): Hatékony interpretáció: sikeres vár. In: Wirth G. – Köbli Á. (szerk.): *Huncastle III*. Eduvus Egyetem, Budapest. pp. 33–41.
- GELLÉR K. (2004): *Stílusok – korszakok. A magyar szecesszió*. Corvina Kiadó Kft., Budapest.
- GERLE J. – CSÁKI T. (szerk. 2013): *Lajta Béla*. Holnap Kiadó, Budapest.
- GERLE J. – KOVÁCS A. – MAKOVECZ I. (1990): *A századforduló magyar építészete*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
- KOVÁCS D. (2021): *Szecessziós Budapest*. Kedves László Könyvmûhelye, Budapest.
- KOVÁCS D. – BATÁR ZS. (2012): *Szecessziós Budapest*. Andron Könyv Kft., Budapest.
- MICHALKÓ G. (2005): *Turizmusföldrajz és humánökológia*. Kodolányi János Fõiskola – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest – Székesfehérvár.
- MORAVÁNSZKY Á. (1998): *Versengõ látomások. Esztétikai újítás és társadalmi program az Osztrák-Magyar Monarchia építészetében 1867–1918*. Vince Kiadó, Budapest.
- MORAVÁNSZKY Á. (1988): *Építészet az Osztrák-Magyar Monarchiában*. Corvina, Budapest.
- MURATOVSKI, G. (2012): The Role of Architecture and Integrated Design in City Branding *Place Branding and Public Diplomacy*. 8(3). pp. 195–207. DOI: 10.1057/pb.2012.12
- OCKMAN, J. – FRAUSTO, S. (ed.) (2005): *Architourism: Authentic, Escapist, Exotic, Spectacular*. Prestel, Munich.
- PAPP-VÁRY Á. – WOLF D. – FARKAS M. – SZOLNOKI SZ. (2020): Turisztikai szlogen- és logóhasználat az európai fõvárosok esetében – Milyen szavakkal hívogatnak, milyen jelképekkel csalogatnak? *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*. 5(2). pp. 15–41. DOI: 10.15170/TVT.2020.05.02.02
- RÁKOS K. – SÛLE Á. K. – CSÁKI T. – HAJDU V. – KESERÛ K. (2021): Felfedezõ utak a szecessziós Budapesten: elsõ séta - Budapest régi belvárosának újjáépülése a századfordulón (üzleti negyed) (II.). *Magyar Iparmûvészet*. 28(7). pp. 47–53.
- RÁTZ, T. (2022): Art Nouveau Heritage as a Resource in Tourism: Challenges and Solutions.

- Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*. 7(1). pp. 112–124. DOI: 10.15170/TVT.2022.07.01.08
- RÁTZ, T. (2017): „Be Global, Go Local” – Innovation and Creativity in the Development of Alternative Guiding Services in Budapest. *Journal of Tourism and Cultural Change*. 15(5). pp. 476–489. DOI: 10.1080/14766825.2016.1189558
- SCERRI, M. – EDWARDS, D. – FOLEY, C. (2018): Design, Architecture and the Value to Tourism. *Tourism Economics*. 25(3). pp. 1–16. DOI: 10.1177/1354816618802107
- SISA J. – WIEBENSON, D. (1998): *Magyarország építészetének története*. Vince Kiadó, Budapest.
- SISA J. (2014): *Lechner, az alkotó génius*. Iparművészeti Múzeum – MTA BTK Művészettörténeti Intézet, Budapest.
- TŐZSÉR A. (2020): A magyar turizmus Kárpát-medence szintű kiterjesztésének lehetőségei. *Turizmus Bulletin*. 20(4). pp. 46–52. DOI: 10.14267/TURBULL.2020v20n5.5
- TŐZSÉR A. (2019): A Délvidék/Vajdaság turisztikai kínálata és kereslete. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*. 4(3). pp. 36–51. DOI: 10.33538/TVT.190403.3
- VÁMOS F. (1970): *Lajta Béla*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- VÁMOSSY F. (2016): *A 20. század magyar építésze (1902–2002) I. kötet. Örökségünk értékei. Válságos évtizedek (1902–1956)*. Tarsoly Kiadó, Budapest.
- VÁRALLYAY R. (2010): *Komor Marcell és Jakab Dezső*. Holnap Kiadó, Budapest.
- WIRTH Á. – KÖBLI Á. (2024): A Balaton vár- és kastélyturizmusának helyzete és fejlesztési lehetőségei. *Turizmus Bulletin*. 24(3). pp. 32–40. DOI: 10.14267/TURBULL.2024v24n3.4

Internetes források

- KULTURA.HU: *Lechner Ödön és a népies szecesszió megosztó története*. 2024. június 10. <https://kultura.hu/lechner-odon-es-a-nepies-szecesszio-megosztó-tortenete/> Letöltve: 2025. április 2.
- RÉSEAU ART NOUVEAU NETWORK: <https://www.artnouveau-net.eu/> Letöltve: 2025. május 20.
- RÉSEAU ART NOUVEAU ROUTE: <https://www.artnouveau.eu/en/index.php> Letöltve: 2025. május 20.
- UNESCO VILÁGÖRÖKSÉG MAGYARORSZÁGON: *Lechner Ödön művei*. Építési és Közlekedési Minisztérium. <https://vilagorokseg.e-epites.hu/varomanyos/lechner-odon.html> Letöltve: 2025. október 15.
- WIKIPÉDIA: *Szecessziós építészet Magyarországon*. https://hu.wikipedia.org/wiki/Szecesszi%C3%B3s_%C3%A9p%C3%ADt%C3%A9szet_Magyarorsz%C3%A1gon Letöltve: 2025. április 15.